

אמר רב אשי: כי תניא החיא משנה דמותר לשבור את החבית במוסתקי, חבית רעועה שדיבקהו בשרף של עץ הנקרא "מוסתקי", וכיון שרעועה היא אין לגזור בה שמא יתכוין לעשות כלי, כי יחוס עליה שמא תתקלקל החבית, ועושה נקב לכל הפחות שיוכל [תוספות בהבנת רש"י].⁽⁹⁾

שנינו במשנה: ומגבב מן החצר ומדליק, שכל מה שבחצר מוכן הוא:

תנו רבנן: מגבב מן החצר ומדליק, שכל מה שבחצר מוכן הוא.

ובלבד שלא יעשה צבורין צבורין, והטעם מתבאר בגמרא בסמוך.

ורבי שמעון מתיר אף לעשותו צבורין צבורין.

מפרשת הגמרא את מחלוקתם:

במאי קא מפלגי?

מר — תנא קמא — סבר: כשעושהו צבורין צבורין מחזי דקא מבניף למחר וליומא אחרינא [נראה הוא כמגבב לצורך מחר ויום אחר], ולפיכך אסור.

ומר — רבי שמעון — סבר: אין לחוש שמא יאמר הרואה לצורך מחר הוא מגבב,

כי קדרתו מוכחת עליו, ניכר לכל שעבור הקדירה הוא מגבב ולצורך יום טוב.

שנינו במשנה: אין מוציאין את האור לא מן העצים וכו':

ומפרשינן: מאי טעמא?

משום דקא "מוליד" ביום טוב.⁽¹⁰⁾

שנינו במשנה: ואין מלבנין את הרעפים לצלות בהן:

ותמהינן: וכי מאי קא עביד, מה איסור יש בדבר?!

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכא במשנתנו ברעפים חדשים עסקינן, מפני

שצריך לבודקן, טעונין הן בדיקה אם ראויים ל-א הם לקבל ליבון. כי אפשר שאין הרעפים מקבלים ליבון, וייפקעו כשילבנן, ונמצא שטרח שלא לצורך, לפיכך אסרו ללבן רעפים חדשים.

ואמרי לה, יש אומרים טעם אחר מדוע אין ללבן רעפים חדשים: מפני שצריך להסמך [להקשותם], ובהיסק הראשון הם מתקשים ונעשים כלי. והלכך, אע"ג שההיסק הוא גם לצורך יום טוב, שהרי צולים עליהם, כיון שבהיסק זה נעשה כלי, הרי זה אסור.

וראה מה שביאר בזה.

9. והתוספות פירשו: דכיון שהם מדובקים בזפת ואין החתיכות שלמות לא הוי שום תקון כלי. ולשון המאירי הוא: חבית שאינה שלימה מעיקרא אלא שברי חבית שנדבקו על ידי שרף הנקרא מוסתקי ואין שבירתה נקראת שבירה גמורה.

10. הרמב"ם בפרק ד מהלכות יום טוב הלכה א כתב בטעם האיסור: שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב; והוסיף במשנה ברורה: דלא עדיף משאר מכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב דאסור. והראב"ד השיג על הרמב"ם: ויאמר מפני

ומביאה עתה הגמרא את דברי המשנה במסכת חולין [נו א] ביחס לבדיקת טריפה, ומשוה אותם לענייננו:

תנן התם בפרק אלו טרפות:

דרסה אדם לעוף ברגליו, או שטרפה [זרק עוף וחיבט אותו] בכותל, או שרצצתה בהמה לעוף.

והעוף מפרכסת ואינה יכולה לעמוד. (1)

שבשלשה מקרים אלו יש לחוש לריסוק אברים [רש"י חולין].

ולאחר שאירע בה אחד מהמאורעות הללו שהתה מעת לעת [יום אחד שלם], שהוא סימן שלא נתרסקו אבריה, ושחטה לעוף – הרי העוף כשרה.

ואמר על משנה זו רבי אלעזר בר ינאי משום רבי אלעזר בן אנטיגנוס: אף ששהתה

מעט לעת אין די בכך להכשירה, אלא צריכה גם בדיקה לאחר שחיטה, שמא נשתברו רוב צלעותיה, או נשברה השדרה ונפסק החוט שלה, או שאר מיני טרפות, כתוצאה ממה שאירע. (2)

בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: מהו לשחטה לעוף שכזו ביום טוב?

וצדדי הספק הם:

מי מחזקינן רעותא בעוף לחוש שמא טריפה היא ביום טוב, דהיינו, משום חומר יום טוב. (3)

האם נאמר, כי הואיל וצריכה בדיקה, ונולד בה ריעותא, חוששים אנו שמא טריפה היא, ונמצא עושה מלאכה ביום טוב שלא לצורך אוכל נפש.

או לא מחזקינן ריעותא, ומותר לשוחטה.

פי שאין רושם ניכר בה. וזהו סימנה: אם שהתה מעט לעת בידוע שלא נתרסקו אבריה, דקים להו לרבנן מסיני, שאחרי ריסוק אברים אינה חיה מעת לעת. אבל שאר מיני טריפה חיה כל שנים עשר חודש.

3. כתב רש"י: בשלמא שאר בהמות, אע"ג דמחמרינן אנפשינן ובדיקנן, מיהו סמכינן ארובא, ורוב בהמות אינן טרפות.

וצריך ביאור, והרי לענין טריפה אנו חוששים לאוסרה בלא בדיקה, ולמה לא נחוש משום איסור מלאכה ביום טוב?!

ואולי הצד להתיר הוא, משום שזה גופא שיש לו ספק שיוכל להשתמש, לא גרע מצורך קצת, שאנו אומרים "מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך". שעורי "אשר לשלמה".

שהוא מוליד ואין כאן הכנה והוא הטעם שמפורש בגמרא.

והמאירי כתב: שכל המצאת דבר ממה שאינו - אסור.

וברע"ב משמע שיש איסור מיוחד של בורא האש והוא מדרבנן, שעורי אשר לשלמה.

1. בתפארת ישראל במשנה בחולין פירש, אף שמנענעת את עצמה וזוחלת ממקומה, אבל אינה יכולה לילך הילוך יפה.

ולשון רש"י בחולין: ועדיין מפרכסת.

2. כתב רש"י לבאר הטעם שצריך גם בדיקה וגם שהייה מעת לעת, משום שאם לא שהתה, הרי אף על פי שבדקה ולא מצא סימן טרפות, טרפה, שזו היא אחת משמונה עשרה טרפות הנקראות "רסוקי אברים", שאבריה מתפרקין כולן, אף על

אמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה: **תנינא** לבעיה שלך פתרון במשנתנו:

שהרי שנינו: אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן.

והוינן בה לעיל: מאי קא עביד?

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: **הבא ברעפים חדשים עסקינן, ומפני שצריך לבדקן שמא אין ראויים לקבל ליבון, ונמצא טורח שלא לצורך.**

הרי למדת שמחזיקים ריעותא ברעפים, שמא אינם ראויים לליבון, משום חומר יום טוב. והוא הדין שמחזיקים בריעותא וחוששין שמא נטרף העוף.

אמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה: לדידי אין ראה ממשנתנו. כי **אנן** — **”מפני שצריך לחסמן” מתנינן לה!** שלדעתי טעם המשנה הוא כמו הביאור השני הנזכר בגמרא לעיל: מפני שהוא מקשה את הכלי, ולא משום חשש פקיעה. ולכן אין משם ראה.

תניא בברייתא בענין בישול בשבת:

אם הסכימו כמה אנשים ביניהם לבשל בשבת.

והיה אחד מהם **מביא את האור** [גחלת דלוקה], ובהליכתו התלבתה הגחלת מרוח הליכתו —

ואחד היה **מביא את העצים** לשימה על גבי הגחלת הדולקת, ומבעירן —

ואחד **שופת מניח את הקדירה** הריקנית על גבי האש [ולקמן יבואר איזה איסור יש בכך] —

ואחד **מביא את המים** ונותנן בקדירה שעל גבי האש, והם מתבשלים —

ואחד **נותן בתוכו תבלין**, ומבשלו —

ואחד **מגים** [מערכ בכך] את התבשיל —

כולן חיביבין!

מביאי האור והעצים משום מבעיר, שופת הקדירה יתבאר חיובו לקמן, ומביאי המים והתבלין, וכן המגיס, חייבים משום מבשל.

ותמהינן: **והתניא** בברייתא אחרת: **אחרון בלבד חיב, וכולן פטוריין!?**

לא קשיא:

הא, ברייתא הראשונה המחייבת את כולם, עוסקת בכגון **דאייתי אור מעיקרא** [שהובאה האש בתחילה], ואחר כך נעשו כל השאר, כסדר השנוי בברייתא.

הא, ברייתא השניה המחייבת את האחרון בלבד, עוסקת בכגון **דאייתי אור לבסוף**, שאז רק מביא הגחלת בלבד עובר, גם משום מבעיר וגם משום מבשל, והאחרים לא עשו כלום, ופטורים.

ועתה דנה הגמרא בדברי הברייתא, שמחייבת גם את השופת קדירה ריקנית:

אמאי חייב השופת את הקדירה?

והרי בשלמא כולחו האחרים שנזכרו
בברייתא, קא עבדי מעשה מלאכה.

אלא שופת את הקדרה — מאי קא עבדי,
וכי מה איסור יש בנתינת קדרה ריקנית על
גבי האור?!

אמר פירש רבי שמעון בן לקיש: הכא
בקדרה חדשה עסקינן, שנותנין אותה ריקנית
על גבי האש כדי להקשותה. ומשום לבון
רעפים שבמשנתנו נגעו בה, לומר, כשם
שאסור בזה כך אסור בזה.⁽⁴⁾

תנו רבנן: תנור וכירים חדשים, וכל שכן
ישנים, הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר.
שאינם מוקצה, על אף שמלאכתם לאיסור,
ומותר לטלטלן בשבת כשאר כלים שבחצר,
הואיל וראויים הם לתת בהם איזה דבר.

אבל אין סכין אותם שמן, ואין טשין [שפין]
אותם במטלית. שדרכן היה לסוך את
התנורים בעודם חדשים בשמן, ולשפשף
אותם כדי להחליקן ולצחצחן. ואסור לעשות
כך ביום טוב משום תקון כלי [משנה
ברורה].

ואין מפינין אותן [מוציאים את חומם]
בצונן — לאחר שהסיקו בהם היסק ראשון
כדי לחממן, להקשותם על ידי הצונן.

ואם מפיג את חום התנור בצונן בשביל

לאפות בו פת, שאם לא יקררנו חושש
שתישרף הפת, הרי זה מותר.

תנו רבנן: מולגין את הראש ואת הרגלים
של בהמה שנשחטה ביום טוב.

דהיינו, מסירים את השיער ואת הנוצות
הדקות, על ידי שנותנים מים רותחים לאחר
המליחה,⁽⁵⁾ כדי להשיר את השיער.

ואף מהבהבין אותן באור כדי להשיר את
השיער, הואיל ומלאכת אוכל נפש היא
[מ"ב].

אבל אין "טופלין" [מכסים במריחה] אותם,
כדי להשיר שערן, בהרסית, מין סיד שמשיר
את השיער כשמורחים אותו עליו, ולא
באדמה, ולא בסיד, מפני שהוא דרך
העבדנין, ונראה כעיבוד.

ואין גוזזין אותן במספרים מפני שנראה
כעושה לצורך השיער.

ואין גוזזין את הירק התלוש להוריד את
העלין הכמושין בתספורת שלו בכלי שגוזזין
בו מן המחובר, מפני שנראה כאילו לקטן
היום.

אבל מתקנין את הקונדס ואת העכבות
[מיני ירקות הן], אף על פי שטורח יתר יש
בתיקון ירקות אלו.

ומסיקין ואופין בפורני [תנור גדול שפיו

4. שיטת רש"י היא, שאין איסור בתיקון הקדירה
אלא בשפיתת קדירה ריקנית על גבי האש, אבל
אם יש בה תבשיל אין איסור [שיטמ"ק]. וכן היא
שיטת התוספות שלפינו. אבל בשיטה מקובצת
הביא בשם התוספות, שאפילו יש בה תבשיל

5. אבל לפני המליחה אסור אפילו בחול.

אין מפצעין את הקנה [חותך קרומיות מן הקנה] כדי לצלות בו מליח, להניחם תחת הדג בשעת צלייתו כדי שלא ישרף מחום האסכלא עליו הוא צולה את הדג, שכל דבר העשוי להשתמש בו הוי תיקון כלי [רש"י].

אבל מפצעין [שוברין] את האגוז במטלית בין שיניו, כדי שלא ירגישו שיניו בקושי האגוז [מאירי], ואין חוששין שמא תקרע המטלית. שהרי אפילו תיקרע, אין זה קורע על מנת לתפור שחייבים עליו [רש"י].⁽⁸⁾

מתניתין:

ועוד [מלבד הקולא של רבי אליעזר במוקצה במשנה הקודמת],⁽⁹⁾ אמר רבי אליעזר קולא אחרת בדיני מוקצה:

עומד אדם על [בסמוך אל] ה"מוקצה", שהן גרוגרות וצמוקין העומדים כדי לייבשם, שיבשו ולא יבשו כל צרכן, ויש האוכלים מהם כמות שהם ויש שאינם אוכלים. ואם מזמינם בערב שבת ומגלה דעתו שרצונו לאכול מהם, מותרים הם, וכפי שנתבאר לעיל כו ב.

בצידו], ואף על פי שצריך היסק גדול וטירחתו מרובה, וגם אין חוששין שמא יאמרו לצורך חול הוא אופה; ובלבד שצריך הוא לפת הרבה שנזדמנו לו אורחים וכדומה, או שאין לו תנור קטן [משנה ברורה].

וכן מחמין המין באנטיכי [יורה גדולה], וכמו בתנור גדול.

ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת על ידי ההיסק מתוך שחדשה היא, ונמצא טורח שלא לצורך.⁽⁶⁾

תנו רבנן:

אין נופחין את האש ביום טוב במפוח משום שדומה למלאכת אומן, אבל נופחין בשפופרת.

ואין מתקנין את השפוד שצולין בו ונשבר ראשו ביום טוב.⁽⁷⁾

ואין מחדדין אותן.

תנו רבנן:

6. ובשולחן ערוך כתב: שמא תיפחת, ויפסד הלחם, וימנע משמחת יום טוב.

7. כתב רש"י: היינו שלא כדעת רבי יהודה לעיל כח ב, שמתיר. אי נמי, שנשבר ראשו מערב יום טוב, ואסור אף לדעת רבי יהודה.

9. הקשה רש"י: הרי מן הסוגיא בעירובין כג א משמע, שאין שייך לומר "ועוד", אם יש הפסק בין הדברים בענין אחר, והרי כאן יש הפסק ביניהם בדין "אין מוציאין את האור" שבמשנה הקודמת!?

8. תמה רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס: הרי מכל מקום אסור מדרבנן אפילו בקורע שלא על מנת לתפור!?

וכתב רש"י: "ואומר אני, שגירסת המשנה שלא כסדר". ואכן, דינו של רבי אליעזר

ועוד, למה לא כתב רש"י הטעם כפשוטו,